

Durmuş Hocaoğlu

“Hristiyanlık Sonrası Avrupa”da Din, Âile ve Cemiyet

Yeniçağ., “Analiz”, 12 Mayıs 2008, Pazartesi., s.13
“Analiz” Sıra No: 655; 2008-046; Mayıs-06

YENİÇAĞ

Şüphesiz bir dine inanıyor olmak mutlak mânâda bütün problemleri halletme te'mînâtı değildir; çok dindar olduğu hâlde problemlerini halledemeyen ve hattâ inkırâza uğrayan cemiyetlerin ne kadar bol olduğunu tarih sarâhatle göstermektedir ve meselâ günümüzde gırtlacağına kadar batağa batmış İslâm dünyası da bu konudaki en mümtaz nümûnelerden birisini teşkîl etmektedir. Burada aslolan ve mühim olan, cemiyet hayâtı için fonksiyonelliği olan bir din olmaktır ve bu noktai nazardan mes'ele ele alındığında, cemiyetin potansiyellerini harekete geçiren herhangi bir ideal, herhangi bir dâvâ da bir din fonksiyonu ifâ edebilmektedir ve esâsen, en umûmî, yâni – Ahmet Hamdi Akseki'nin tâbiriyle – târifî handiyse imkânsız olan “mutlak mânâda din”^[1] de bir bakıma budur ki, “*İnsan, yalnız bir ilaha inandığından dolayı dindar değildir, ruhunun bütün güçlerini, iradesinin bütün itaatlerini, tutuculuğunun ateşlerini, bir davanın yahut duygu ve fiillerine rehber olmuş bir kimsenin hizmetine vakfettiği vakit, dindardır*” diyen Gustave Le Bon'un^[2] kastetmiş olduğu ve benim, ilhâmımı, “*Bir dinin cenneti ancak başka bir dinin cenneti ile yer değiştiriyor, sınıfsız bir cemiyet hayali bile kuvvetini buradan alıyor*” diyen Erol Güngör'den^[3] alarak “**Din'de İkame Prensibi**” olarak kavramlaştırmaya çalıştığım da budur. Fakat asıl problem de burada: Hangi yüksek ideal, insanların ruhlarının bütün güçlerini, iradelerinin bütün itaatlerini, tutuculuklarının ateşlerini tek bir hedefe yöneltecek kadar güçlü, ve/ya bir başka dinin cenneti ile yer değiştirebilme iktidârına sâhip olabilir? Tanrı'yı radikal olarak reddettikten sonra, insanlığın bir din olmadan var-olmayacağını farketdiği için tanrısız bir din te'sis etmeye teşebbüs eden Comte'un Mustafa Reşit Paşa'ya yazdığı “hak dine dâvet” mektubunun en son satırında söylediği, *Tanrı'nın yerine İnsanlığı ikame etmek suretiyle kurulacak olan tanrısız “İnsanlık Dini”nin*^[4] veya “*Din, insanın hayalî gerçekleşmesidir, çünkü insanın esas gerçeği yoktur. /.../Dinsel sıkıntı bir yandan gerçek sıkıntının ifadesi, bir yandan da gerçek sıkıntıya karşı protestodur. Din, aklın içinden atıldığı toplumsal koşulların ruhu olduğu gibi, ezilmiş yaratığın iç çekişidir, taş yürekli bir dünyanın ruhudur da. Din halkın afyonudur.*” diyen^[5] “Proleterya'nın Peygamberi” Marks'ın sınıfsız dünya hayâlî üzerine kurulu *dinsizlik* dininin bu ihtiyâca cevap veremeyeceği artık sarâhatle anlaşılmış olsa gerektir.

^[1] “Eğer dinden mutlak din mefhumunu kâsd edersek o zaman bunu tarif etmek hakîkaten kolay olmaz. Çünkü mutlak din, milletlerin vicdani içtimâilerini iş'ar eden mebâdii külliyeye şamildir. Tarihi edyân erbabının ta'rifinde ittîfak edemeyip durdukları da (dini mutlak) tır. Bu ise, hak olabileceği gibi bâtıl da olur. Bu mebâdî gerek hak, gerek bâtıl her ne ise haddi zatinde o milletin hayatının ciheti vahdeti, vicdani küllisi, dini odur. Her millet böyle bir vicdan ile, böyle bir din ile kaimdir. Bundan dolayıdır ki geçmiş veya eylevm yaşayan

muhtelif milletlere ve cemaatlere aid ve bunların vicdanı içtimaîlerini iş'ar eden bütün dinleri ve din fikirlerini şamil olmak üzere tam bir tarif yapabilmek pek müşküldür." [A. Hamdi Akseki., *İslâm; Fitrî, Tabî ve Umumî Bir Din'dir*, Birinci Cild: Din ve İslâm Hakkında Umumî Fikirler., T. C. Diyanet İşleri Reisliği Neşriyatından, Sayı: 15., Matbaai Ebüzziya, İstanbul, 1943., s.5]

^[2] Gustave le Bon., *Kitleler Psikolojisi.*, Yayına Hazırlayan: Yunus Ender., Hayat Yayınları., İstanbul, 1997., s.66

^[3] Erol Güngör., *Türk Kültürü ve Milliyetçilik.*, Ötüken Neşriyat A. Ş., 4. Baskı, İstanbul, 1980., s.177

^[4] Auguste Comte., *İslâmiyet ve Pozitivizm.*, Hazırlayan: Christian Cherfils., Türkçesi: Özkan Gözel., Dergâh Yayınları., İstanbul, Şubat 2008., s.27

[5] Karl Marx; Friedrich Engels., *Din Üzerine* [*Sur la Religion* (Editions Sociales, Paris 1968)], Çeviren: Kaya Güvenç., Sol Yayınları., Ankara, Nisan 1976., s.37-38

